

O FAMILIE DIN BUCOVINA: NICOLAI, ION ȘI ILIE GRĂMADĂ
A FAMILY FROM BUCOVINA: NICOLAI, ION AND ILIE GRĂMADĂ
UNE FAMILLE DE BUCOVINA: NICOLAI, ION ET ILIE GRĂMADĂ

drd. Tatiana MATEI³

Rezumat: În partea de vest a municipiului Suceava, la doar 9 km se află satul Zaharești care a dat Bucovinei trei dintre membrii săi, mai mult, toți fiind din aceeași familie. Parcursul lor a fost, cel puțin în partea de familie și educație, oarecum asemănător; s-au născut în Zaharești pe când această localitate făcea parte din provincia Bucovina, componentă a Imperiului austro-ungar, și-au urmat studiile la Suceava, la Gimnaziul greco-oriental și apoi și-au definitivat studiile la Cernăuți. Toți cei trei fii ai familiei Grămadă, au slujit istoria la catedră, (fie în învățământul secundar fie în cel universitar), contribuind efectiv la scrierea ei prin implicare efectivă. Pe lângă catedră, fiecare dintre au activat în domeniul publicistic și au rămas în istorie prin eroism (Ion Grămadă), activitate muzeografică (Nicolai Grămadă) și director de teatru (Ilie Grămadă).

Cuvinte cheie: Bucovina, Nicolai Grămadă, Ion Grămadă, Ilie Grămadă, Zaharești, Cernăuți

Abstract: In the western part of Suceava, only 9 km away is the village of Zaharești, which gave Bucovina three of its members, moreover, all being from the same family. Their journey was, at least in terms of family and education, somewhat similar; they were born in Zaharești when this locality was part of the province of Bucovina, part of the Austro-Hungarian Empire, they studied in Suceava, at the Greek-Oriental Gymnasium and then they finished their studies in Chernivtsi. All three sons of the Grămadă family served history at the department (either in secondary or university education), effectively contributing to its writing through effective involvement. In addition to the department, each of them worked in the publishing field and remained in history through heroism (Ion Grămadă⁴), museographic activity (Nicolai Grămadă⁵) and theater director (Ilie Grămadă⁶).

Keywords: Bucovina, Nicolai Grămadă, Ion Grămadă, Ilie Grămadă, Zaharești, Chernivtsi

Résumé: Dans la partie ouest de Suceava, à seulement 9 km se trouve le village de Zăhărești, qui a donné à Bucovina trois de ses membres, tous issus de la même famille. Leur parcours était, au moins en ce qui concerne la famille et l'éducation, quelque peu similaire; ils sont nés à Zăhărești lorsque cette localité faisait partie de la province de Bucovine, une partie de l'Empire austro-hongrois, ils ont étudié à Suceava, au Collège gréco-oriental puis ils ont terminé leurs études à Tchernivtsi. Les trois fils de la famille Grămadă ont enseigné l'histoire (que ce soit dans l'enseignement secondaire ou universitaire), contribuant effectivement à son écriture par une implication efficace. À côté de l'activité didactique, chacun d'eux a travaillé dans le domaine de l'édition et est resté dans l'histoire par l'héroïsme (Ion Grămadă), l'activité muséographique (Nicolai Grămadă) et le directeur de théâtre (Ilie Grămadă).

Mots-clés: Bucovine, Nicolai Grămadă, Ion Grămadă, Ilie Grămadă, Zaharești, Cernăuți

³ Școala Doctorală de Științe Socio-Umane, Universitatea „Ștefan cel Mare” Suceava.

⁴ Foto 1.

⁵ Foto 2.

⁶ Foto 3.

Familia Grămadă, originară din zona Vârfu din Maramureș, a migrat spre nordul Moldovei, se pare pentru a scăpa de asuprirea austriacă, la începutul secolului al XVIII-lea, mai exact în 1727. Având în frunte 7 conducători (fiecare vornic peste un sat), au trecut în Moldova prin Pasul Prislop și s-au așezat într-un areal cuprins între Câmpulung Moldovenesc și Stroești, actualul județ Suceava.

Unul dintre cei 7 vornici, a fost Irodion Grămadă ⁷, care și-a găsit sfârșitul în zona Gura Humorului, o parte din familia sa trecând mai spre est, în apropierea orașului Suceava, în localitățile Zaharești și Stroești.

Despre același eveniment însă, Nicolai V. Grămadă, (frate cu Ilie Grămadă și nepot de frate al lui Nicolai Grămadă, într-o monografie⁸ a satului Zaharești), îl menționează pe Irodion Grămadă ca fiind unul din cei 12 baci care i-ar fi ajutat pe vornicii Pastei și Ieronim Buhosu, să-i treacă în Moldova pe românii maramureșeni împreună cu turmele lor. Pentru a câta oară maramureșenii, presați de stăpânirea străină, urmau drumul „descălecătorilor” pe meleaguri moldovene?

Dorința de a scăpa de asuprirea socială și religioasă, a fost îndeplinită dar a fost de scurtă durată, austriecii ajungându-i din urmă la puțin peste 50 de ani, când nordul Moldovei avea să fie ocupat începând cu 1775.

Din familia lui Irodion Grămadă, aveau să se remarce și să rămână în istorie (peste 5 generații) doi veri și un nepot, importanți oameni de cultură ai începutului de secol XX: verii Nicolai și Ion Grămadă și nepotul primului-Ilie Grămadă.

Pavel Țugui, în „Analele Bucovinei”⁹, susținea că Nicolai I. Grămadă ar fi fost frate cu Ion Grămadă, dar din studiul genealogic al familiei Grămadă reiese clar că Ion era fiul lui Costan Grămadă iar Nicolai era fiul lui Ilie Grămadă. Vom constata însă că „frăția” celor doi ar avea ca explicație nu doar o descendență comună ci și un parcurs oarecum asemănător până la un punct.

Ion Grămadă, fiul lui Costan Grămadă și al Paraschivei (născută Gașpar), s-a născut la 3 ianuarie 1886 în localitatea Zaharești, provincia Bucovina a Imperiului Austro-Ungar. Vărul său, Nicolai Grămadă, fiul lui Ilie și Maria Grămadă, s-a născut la 1 martie 1892 în localitatea Zaharești, provincia Bucovina a Imperiului Austro-Ungar.

Ion și Nicolai Grămadă au urmat cursurile Gimnaziului Greco-Oriental din Suceava, Ion în perioada 1898-1906, iar Nicolai în perioada 1904-1912¹⁰, iar după absolvirea acestuia, ambii au urmat cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Cernăuți, Ion fiind licențiat în istorie și geografie, Nicolai fiind licențiat în filosofie și lingvistică. Așa cum se întâmpla în epocă, după finalizarea celor

⁷ Mario Grămadă, *Familia Grămadă*, în „Revista română”, nr. 4 (62), 2010, pp. 32-33.

⁸ Vasile V. Grămadă, Ion Băițan, Vasilică Băița, *Zaharești Veche vatră bucovineană*, Suceava, Editura Cuvântul Nostru, 2002, p. 49.

⁹ Pavel Țugui, *Destine și cărți*, în „Analele Bucovinei”, 1994, nr. 2, pp. 369-385.

¹⁰ Jahre - Bericht des Gr. – or. Ober Gymnasiums in Suczawa, 1900-1913.

6 semestre la Cernăuți, studiile erau continuate la Viena cu încă două semestre, și verii Grămadă, trec rând pe rând prin cele două centre de educație imperială¹¹.

Chiar în timpul studenției (1907), Ion Grămadă înființează în Cernăuți, gazeta „Deșteptarea”, iar în 1911 publică *Din Bucovina de altădată. Schițe istorice*, apărută la Editura Institutului de Arte Grafice C. Sfetea din București.

Ion era licențiat (și doctor) în istorie și dar se face cunoscut prin contribuțiile sale literare¹² și cariera publicistică¹³ pe care o îmbrățișează. Nicolai era licențiat în litere, dar va urma o carieră de istoric, după ce în 1922 avea să obțină titlul de doctor. Ambii însă se remarcă prin participare și implicare în activități de trezire a conștiinței naționale, evident pe paliere diferite ținând cont de vârsta și statutul fiecăruia dintre ei. Nicolai îl urma pe vărul său inclusiv în acțiunile partidului lui Aurel Onciul și Florea Lupu, (Partidul Țărănesc Român), în perioada 1913-1914.

Odată cu izbucnirea Primului Război Mondial, autoritățile austriece au trecut la înrolarea românilor și trimiterea lor pe frontul din Galiția. Ion era pe atunci profesor la Liceul German din Cernăuți, a trecut în România în 1914 și în 1915 a depus, alături de alți tineri bucovineni și transilvăneni, jurământul de credință României. În același timp, Nicolai era încă student la Viena și a fost înrolat în armata austro-ungară și nevoit să lupte pentru o cauză ce nu era a lui. În 1916, (odată cu intrarea României în război în tabăra Antantei), Nicolai, după modelul vărului Ion, va trece granița în România și se va înrola ca voluntar în armata română. Ion Grămadă făcea parte din Regimentul 8 Vânători, în timp ce Nicolai, a făcut parte din Divizia 16 Dej a Regimentului 87 Infanterie Satu Mare. Ambii veri au luptat pentru eliberarea Bucovinei de sub stăpânire străină, implicit pentru revenirea acestei provincii în granițele naționale.

Din 1917, parcursul celor doi veri avea să se despartă definitiv. La Cireșoia, la 27 august, Ion devine erou, căzând în luptele crâncene pentru menținerea frontului, iar Nicolai va deveni la sfârșitul războiului locotenent în rezervă.

Nicolai Grămadă, după terminarea războiului își finalizează studiile și dorindu-și o carieră universitară, urmează specializări la Viena (1921/1922, unde își va lua și doctoratul în istorie), Leipzig (1922/1923), Paris (1923/1924) și Roma (1925/1926). După susținerea și promovarea unui examen de docență în 1927, Nicolai Grămadă va fi acceptat conferențiar provizoriu și apoi definitiv la Universitatea din Cernăuți. Cariera universitară va fi completată cu una muzeografică, ajungând în 1941 să conducă Muzeul Bucovinei din Cernăuți. În paralel cu acestea, Nicolai Grămadă a avut și o rodnică activitate publicistică, mai ales în „Codrul Cosminului”, în care și-a

¹¹ Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, II, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2018, pp.84-87.

¹² Ion Grămadă, a publicat ca elev schițe și nuvele în „Junimea literară”, Cernăuți, și „Luceafărul”, Budapesta, sub pseudonimul Nicu Nalbă, a scris articole de susținere a românilor bucovineni în „Dimineața”, 1914.

¹³ Idem, redactor la ziarul „Românul” din Arad, în perioada 1912-1913, redactor la „Viața nouă” din Cernăuți, 1913-1914.

publicat majoritatea studiilor și lucrărilor sale. Izbucnirea celui de-al doilea război mondial a întrerupt activitatea culturală din Cernăuți și între cele două evacuări ale celui mai important oraș din Nordul țării (1940/1941 și 1944), Nicolai Grămadă desfășoară o activitate complexă. După evacuarea definitivă în România, își continuă activitatea didactică la Facultatea de Teologie din Suceava și apoi Facultatea de Geografie și Istorie din Iași, și poartă de grijă colecțiilor Muzeului Bucovinei, evacuate la Râmnicu Vâlcea. Din lista lucrărilor publicate de Nicolai Grămadă, cele care tratează probleme sociale, administrative, economice ale Bucovinei sunt cele mai cunoscute: *Sătenii și stăpânii în Bucovina între 1775-1848*¹⁴, *Vechile peceți sătești bucovinene (1783-1900)*¹⁵ și *Vecile peceți bisericești bucovinene*¹⁶. Activitatea publicistică este completată cu lucrări din domeniul științelor auxiliare ale istoriei: *Vicina*¹⁷, *Studii paleografice*¹⁸, *Ozolimna*¹⁹, *Contribuții la istoria cărții și a scrisului în evul mediu*²⁰, *Cancelaria domnească în Moldova până la domnia lui Constantin Mavrocordat*²¹ și altele.

Nicolai Grămadă este cel mai cunoscut, pentru lucrarea sa, publicată postum, *Toponimia Minoră a Bucovinei*²², de realizarea căreia s-a preocupat aproape 20 de ani.

Spre sfârșitul vieții, din motive de sănătate, a publicat foarte puțin în „Mitropolia Moldovei și Sucevei” și în „Revista Arhivelor”. A decedat înainte de a-și vedea lucrarea de toponimie publicată.

În 1911, la 10 decembrie se naște la Zaharești un alt membru al familiei Grămadă, Ilie, fiul lui Vasile Grămadă și a Paraschivei Mățu. Era nepotul de frate a lui Nicolai I. Grămadă. Ca și unchiul său Nicolai, Ilie a început să studieze la Liceul „Ștefan cel Mare” din Suceava (continuatorul Gimnaziului greco-oriental) iar din clasa a VII-a a continuat la liceul din Vatra Dornei. Motivul mutării sale l-ar fi reprezentat conflictul iscat între Nicolai Grămadă și Gheorghe Cârlan pe motive politice (Nicolai Grămadă era membru PNL iar Gheorghe Cârlan era cuzist)²³

¹⁴ Nicolai I. Grămadă, *Sătenii și stăpânii în Bucovina între 1775 și 1848*, în „Anuarul Muzeului Bucovinei”, I-II, Cernăuți, 1943-1944, pp. 7-112 și extras.

¹⁵ Idem, *Vechile peceți sătești bucovinene (1783-1900)*, în „Codrul Cosminului”, X, Cernăuți, 1936-1939, pp. 217-268.

¹⁶ Idem, *Vechile peceți bisericești bucovinene*, Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei”, 1939.

¹⁷ Idem, *Vicina. Isoare cartografice, originea numelui, identificarea orașului*, în „Codrul Cosminului”, I, Cernăuți, 1924, pp. 435-439.

¹⁸ Idem, *Studii paleografice*, în „Codrul Cosminului”, II-III, Cernăuți, 1925-1926, pp. 35-81.

¹⁹ Idem, *Ozolimna I. Așezarea Ozolimnei II. Originea numelui*, în „Codrul Cosminului”, II-III, 1925-1926, pp. 83-97.

²⁰ Idem, *Contribuții la istoria cărții și a scrisului în evul mediu*, în „Codrul Cosminului”, IV-V, Cernăuți, 1927-1928, pp. 35-175.

²¹ Idem, *Cancelaria domnească în Moldova până la domnia lui Constantin Mavrocordat*, în „Codrul Cosminului”, IX, Cernăuți, 1935, pp. 129-231.

²² Idem, *Toponimia minoră a Bucovinei*, 2 vol, București, Editura Anima, 1996, (ediție îngrijită de Ion Popescu-Sireteanu).

²³ Nicolai V. Grămadă, *Insemnări despre prof. univ. dr. Ilie Grămadă*, p. 17.

După finalizarea liceului Ilie a urmat drumul bătătorit deja spre Cernăuți, la Facultatea de Filosofie și Litere. Tot în Cernăuți se aflau și două surori ale sale, mai mici, care urmau cursurile Școlii Normale, devenind învățătoare (una la Vicovu de Sus și una la Pârteștii de Sus, ulterior la Vicovu de Jos).

Provenit dintr-o familie numeroasă, pentru a se putea întreține în anii de școală, Ilie a făcut meditații cu elevi mai mici chiar din timpul liceului, iar la Cernăuți s-a angajat pe rând ca impegat, secretar, și administrator al Universității. În perioada 1930-1941, Ilie Grămadă a obținut 3 licențe (filosofie, filologie și teologie), un doctorat (filosofie) și mai multe cursuri suplimentare (drept, artă dramatică).

În 1944, la fel ca unchiul său, părăsește pentru totdeauna Cernăuțiul, fiind transferat la Facultatea de Teologie din Suceava, ca asistent, predând și limba română ca suplinitor (neplătit), la Liceul „Ștefan cel Mare”.

Până în 1948, când Facultatea de Teologie din Suceava a fost transferată la București, Ilie Grămadă a fost consilier al Consiliului de Administrație al Fondului bisericii ortodoxe al Bucovinei, dar și primul președinte al unui sindicat al corpului didactici din învățământul superior și secundar.

La sfârșitul anului 1948 (15 decembrie 1948) Ilie Grămadă a fost numit conferențiar la Facultatea de Științe Juridice apoi la Facultatea de Istorie și Filosofie din cadrul Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Până la pensionarea din 1977, Ilie a devenit profesor universitar în (1971), dar a desfășurat și alte activități, cum a fost cea de director al Teatrului „Vasile Alecsandri” în perioada 1959-1969. Cea mai cunoscută lucrare de istorie, a sa este *Franța lui Richelieu și Mazarin*, publicată la Editura Junimea în 1971.

Unchiul Nicolai și nepotul Ilie Grămadă, au cochetat și cu politica; Nicolai Grămadă a candidat chiar pentru un loc de deputat de Suceava în Parlamentul României pe listele PNL pentru mandatul 1934-1938 (candidatură care nu s-a soldat cu un mandat de deputat), iar la sfârșitul războiului s-a înscris în Partidul Social Democrat, în timp ce, Ilie Grămadă, s-a înscris chiar în Partidul Comunist Român.

Între unchi și nepot au fost stabilite și altfel de relații de rudenie, Nicolai și soția sa Mărioara fiindu-le naș de cununie nepotului Ilie și Ecaterinei Fănuț, în timpul evacuării din 1944 de la Râmnicu Vâlcea.

Posteritatea, nu i-a uitat pe nici unul dintre cei trei reprezentanți, deși alți multi membri ai familiei Grămadă, s-au remarcat ca ofițeri, (Nicolai V. Grămadă-frate cu Ilie), învățătoare (Maria și Iuliana, surori ale lui Ilie), judecători (Domnica vara lui Ilie și nepoata lui Nicolai), doctori (Florin nepotul lui Ilie) etc.

Niciunul dintre cei trei reprezentanți ai familiei Grămadă nu a avut urmași, Ion nu a avut familie proprie iar Nicolai și Ilie și-au dedicat viața activității profesionale dar și sprijinirii celorlalți membri ai familiei în vederea realizării unor studii corespunzătoare. Dacă situația materială a lui Nicolai a fost mai modestă, soția sa fiind casnică, el și-a ajutat nepoții mai ales prin asigurarea manualelor în anii de școală și îndrumarea acestora spre școli potrivite. Ilie, fiind cel mai mare din cei 9 frați ai săi, și-

a asumat susținerea financiară a acestora în anii de școală și se pare chiar a unchiului și nașului său după pensionare.

În semn de recunoaștere și prețuire, Școala primară din Zaharești poartă numele lui Ilie Grămadă, iar Ion a dat numele unei străzi din municipiul Suceava și i s-a ridicat un monument la intrarea în localitatea Stroiești. Doar Nicolai încă așteaptă recunoașterea eforturilor făcute pentru această parte de țară.

Nu multe familii se pot mândri cu atâtea personalități într-o generație. Din familia Grămadă, s-au ridicat și au pășit pe drumul cunoașterii și afirmării acești trei reprezentanți, care au legat definitiv Zahareștiul de Cernăuți, acesta din urmă fiindu-le celor trei o a doua casă.

Până și numele de familie, are o însemnătate: GRĂMĂDĂ, grămezi, s. f. 1. Cantitate mare de obiecte, de materiale strânse ori aflate la un loc (unele peste altele); îngrămadire[1]. ♦ (Adverbial) În mare cantitate (la un loc), formând o grămadă (1). ◇ Expr. A cădea (sau a se prăbuși) grămadă = a cădea jos (în nesimțire). A da (sau a face, a pune etc. pe cineva) grămadă (jos) = a doborî; p. ext. a omorî (pe cineva). 2. Cantitate, număr mare de ființe (strânse, aflate la un loc); mulțime

Bibliografie selectivă

Academia Română, *Dicționarul explicativ al limbii române* (ediția a II-a revăzută și adăugită), București Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

Arhivele Naționale ale României, Serviciul Județean Suceava, Fond *Nicolai Grămadă*.

Emil, Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei, Suceava*, Editura Karl A. Romstorfer, 2018.

I. Pânzaru, P. Froicu, Eugen Dumitriu, *Ghid bibliografic, Știința în Bucovina, II*, Suceava, 1983, p. 93 – 94.

Pavel Țugui, *Destine și cărți*, în „Analele Bucovinei”, 1994, nr. 2, pp. 369-385.

Foto 1. <https://www.google.com/> -erou-ion-gramada-cazut-in-lupta-pe-frontul-de-la-ciresoia

Foto2. <https://www.google.com/nicolae-gramada-istoric>.

Foto 3. <https://www.google.com/scoalastroiesti.blogspot.despre-scoala-primara-ilie-gramada>.

Ion Grămadă

Nicolai Grămadă

Ilie Grămadă

